

Підготовано
до 50-ї річниці
заснування
Римського клубу
у 2018 р.

Ернст Ульріх фон Вайцзекер
Андерс Війкман

Come On!

Капіталізм, недалекоглядність,
населення і руйнування планети
Доповідь Римському клубу

УДК 330(02.064)

В14

Ернст Ульріх фон Вайцекер, Андерс Війкман.
В14 **Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети.**
Доповідь Римському клубу / Ернст Ульріх фон Вайцекер, Андерс Війкман;
переклад з англ. Ю. Сірош; за наук. ред. В. Вовка, В. Бутка. – К.: Саміт-Книга, 2019. – 276 с.: іл.

ISBN 978-617-7672-77-6

Підготовано Ернстом фон Вайцекером та Андерсом Війкманом у співпраці із 34 членами Римського клубу до п'ятдесятої річниці заснування у 2018 р.

Автори: Ернст фон Вайцекер та Андерс Війкман, президенти Римського клубу.

Співавтори: *Карлос Альварез Перейра, Нора Бейтсон, Маріана Божесан, Матіс Вакернагель, Пітер Віктор, Агні Влавіанос Арванітіс, Карлсон «Чарлі» Гаргровз, Йошицугу Гайаші, Ганс Геррен, Керрін Гірс, Майя Гьопел, Гейтор Гургульньо де Суза, Герман Дейлі, Гаррі Джекобс, Голлі Дресел, Ларс Енгельгард, Волькер Егер, Гербі Жирарде, Девід Кортен, Роберт Костанца, Девід Крієр, Іда Кубішевські, Петра Кюнкель, Александр Лікоталь, Ульріх Льоніг, Гантер Ловінс, Грем Макстон, Герхард Ніс, Гюнтер Паулі, Роберто Печчеї, Мамфела Рамфеле, Йорген Рандерс, Кейт Раворт, Альфред Ріттер, Джоан Росас Ксікота, Ашок Хосла, Сюзана Чакон та І Хен Чен* (члени Римського клубу позначені курсивом).

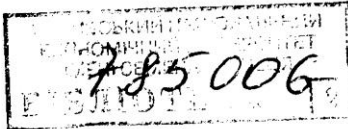
Видання здійснене за

Ernst Ulrich von Weizsäcker, Anders Wijkman

Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet

опублікована у 2018 році Springer Science+Business Media LLC,

відтворена з дозволу SNCSC

УДК 330(02.064)

Всі права захищено.

*Повне або часткове відтворення матеріалів книги
можливе лише за письмової згоди правовласника.*

Професійна підтримка –

Адвокатське об'єднання «Менюк та партнери»

© Club of Rome, 2018

ISBN 978-617-7672-77-6 (укр.) © ГО «Українська асоціація Римського клубу», переклад, 2019

ISBN 978-1-4939-7418-4 (англ.)

© Springer Science+Business Media LLC, 2018

© Саміт-Книга, українське видання, 2019

Анотація

Світ, в якому домінує людина, все ще може мати процвітаюче майбутнє для всіх. Для цього необхідно припинити деградацію нашої планети. Ми твердо переконані, що це можливо, однак чим довше ми зволікатимемо з відповідними діями, тим важче буде досягти необхідних результатів. Поточні тенденції в жодному разі не свідчать про сталість. Безперервне традиційне зростання призводить до масових зіткнень з природними межами планети. Економіка під диктатом фінансової системи з її схильністю до спекуляцій, як правило, призводить до зростання розривів у добробуті і доходах.

Кількість населення планети необхідно стабілізувати якнайшвидше, і не лише з метою захисту довкілля, але й виходячи із беззаперечних соціальних та економічних міркувань. Чимало людей бачать світ у стані безладу, непорозуміння та непевності. Глибока соціальна нерівність, неблагополучні держави, збройні конфлікти та громадянські війни, безробіття та масова міграція залишили сотні мільйонів людей у стані страху та відчаю.

ООН einstайно ухвалила *«Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року»*, розроблений для розв'язання цих проблем. Утім, успішна реалізація 11 соціально-економічних цілей Порядку денного з великою ймовірністю може поставити під загрозу виконання трьох цілей щодо захисту довкілля, а саме – стабілізацію клімату, відновлення океанів та зупинку вимирання біологічних видів. Єдиний спосіб уникнути цього полягає в переході до інтегрованого підходу в управлінській політиці, що залишить в минулому нинішню розосередженість і відокремленість управлінських структур.

Глава 1 цієї книги пропонує діагностику несталих тенденцій нашого часу, який було окреслено як «Антропоцен» – доба панування людства над усією планетою, включно з її біохімічним складом. «Заможнє майбутнє для всіх» вимагає, аби економічне благополуччя було значною мірою відмежоване від руйнування природних ресурсів, особливо в сільському господарстві, а також від забруднення атмосфери. У цій книзі пропонується піддати сумніву легітимність повного національного суверенітету у питаннях, які мають вплив на усю планету.

У Главі 2 пропонується поглиблений аналіз з описом фундаментальної кризи філософського мислення сьогодні, починаючи з енцикліки папи Франциска *Laudato Si* («Славен будь»). Основа сьогоднішніх релігійних та суспільних переконань, як і наша економічна система, беруть свій початок з часів «порожнього світу» (Герман Дейлі) та не відповідають умовам нашого сучасного «повного світу». Капіталізм у відомій нам формі, з зосередженням на максимізації короткострокової вигоди, веде нас у не-

правильному напрямку – до все більшої дестабілізації клімату та деградації екосистем. Навіть беручи до уваги все наше сучасне знання, здається, що ми не можемо змінити курс, і буквально підштовхуємо Землю до знищення. Наприкінці Глави 2 формулюється висновок про потребу в новому Просвітництві, яке відповідало б умовам «повного світу» та *сталого* розвитку. Таке просвітництво повинно мати за основу принципи балансу, а не доктрини. Ми особливо підкреслюємо важливість балансу між людством та природою, короткостроковою та довгостроковою перспективами, а також між суспільними та особистими інтересами. Главу 2 можна розглядати як найбільш революційну частину книги.

Чи можуть перевантажені природні системи планети почекати, поки вся людська цивілізація пройде довготривалий процес нового Просвітництва? Ні, пояснює Глава 3; ми повинні діяти зараз. І це цілком можливо. Ми наводимо оптимістичну, хоч і дещо безсистемну добірку можливостей, які існують вже сьогодні: децентралізована чиста енергія, сталі робочі місця у кожній країні, а також декаплінг (відокремлення, розрив зв'язку – ред.) добробуту людей від використання викопного палива, основної сировини та дефіцитних мінералів. Представлено також прагматичну політику, яка стосується фінансової системи. За допомогою рамкових умов необхідно зробити сталі технології дійсно вигідними та заохочувати інвесторів підтримувати довгострокові рішення.

Книга завершується запрошенням читачів та учасників дискусії долучатися до одного з численних можливих шляхів створення сталого світового суспільства.

Зміст

1. Come on! Не кажіть мені про сталість сучасних тенденцій!	1
1.1. Вступ: Світ у стані безладу	1
1.1.1. Різні види кризи та відчуття безпорадності	1
1.1.2. Фінансизація: феномен безладу	8
1.1.3. «Порожній світ» проти «повного світу»	11
1.2. «Межі зростання»: чи справді актуальним було послання?	14
1.3. Планетарні межі.....	17
1.4. Антропоцен	19
1.5. Проблеми клімату.....	21
1.5.1. Нам потрібен «аварійний план»	22
1.5.2. Як впоратися із надспоживанням?	23
1.5.3. План Маршалла? Чому б і ні?	24
1.5.4. Чи прогавило людство свій шанс на досягнення кліматичних цілей?.....	25
1.6. Інші очікувані катастрофи.....	27
1.6.1. Технологічні «сюрпризи» та знайомі загрози.....	27
1.6.2. Ядерна зброя: забута загроза	31
1.7. Нестале зростання населення та урбанізація.....	33
1.7.1. Динаміка населення	34
1.7.2. Урбанізація	37
1.8. Нестале сільське господарство та продовольчі системи.....	39
1.9. Торгівля проти довкілля	43
1.10. Порядок денний 2030: диявол ховається у втіленні	47
1.11. Як щодо підриву? Справа цифрової революції	54
1.11.1. Підривні технології: новий ажіотаж	54
1.11.2. Діджиталізація – гасло сучасності.....	56
1.11.3. Жахаюча «сингулярність» та «експоненційні технології».....	57
1.11.4. Робочі місяця	60
1.12. Від «порожнього світу» до «повного».....	62
1.12.1. Вплив фізичного зростання.....	62
1.12.2. Щодо хибності ВВП: ігнорування фізичних впливів	65
1.12.3. І знову щодо хибності ВВП: ставлення до витрат як до вигід.....	67
Перехідні зауваження між Главами 1 і 2.....	68
Список літератури	70

2. Come on! Не чіпляйтеся за застарілу філософію!	75
2.1. Laudato Sí: говорить Папа Римський	75
2.2. Зміни історію – зміниш майбутнє.....	79
2.3. 1991: «Перша глобальна революція»	80
2.4. Капіталізм став самовпевненим.....	81
2.5. Поразка ринкової доктрини	84
2.6. Філософські помилки ринкової доктрини	89
2.6.1. Адам Сміт – пророк, мораліст, просвітник.....	90
2.6.2. Девід Рікардо, мобільність капіталу та порівняльні й абсолютні переваги.....	91
2.6.3. Чарльз Дарвін: місцева конкуренція, а не глобальна торгівля.....	94
2.6.4. Зменшення контрастів	98
2.7. Легковажність та неактуальність філософії редукціонізму	99
2.7.1. Філософія редукціонізму.....	99
2.7.2. Зловживання технологіями.....	105
2.8. Розриви між теорією, освітою та соціальною реальністю.....	106
2.9. Толерантність та довгострокові перспективи.....	108
2.10. Нам може знадобитися «нове Просвітництво»	110
2.10.1. Нове Просвітництво, а не оновлений раціоналізм	110
2.10.2. Ін-ян	112
2.10.3. Філософія балансу, а не виключення.....	113
Перехідні зауваження між Главами 2 і 3	116
Список літератури	118
3. Come on! Приєднуйся до нас у надзвичайній подорожі до сталого світу!	121
3.1. Регенеративна економіка	121
3.1.1. Новий наратив.....	121
3.1.2. Природний капіталізм: дуга переходу	124
3.1.3. Повна перебудова.....	124
3.1.4. Регенеративне управління	125
3.2. Організація «Альтернативи розвитку»	129
3.3. «Синя економіка».....	136
3.3.1. Основні принципи	138
3.3.2. Хімія кави та їстівні гриби	139
3.3.3. Проектування біоресурсів та переробка будяку в Сардинії.....	140
3.3.4. Тривимірна марікультура та рибальство у повітряних бульбашках	140
3.4. Децентралізовані джерела енергії.....	141
3.5. Декілька історій успіху у сільському господарстві	148
3.5.1. Загальні напрями політики сталого сільського господарства	148

3.5.2.	Стале сільське господарство у світі, що розвивається ...	150
3.5.3.	Внески розвинуеного світу	152
3.6.	Регенеративна урбанізація: екополіси	153
3.6.1.	Екополіс: кругообіг ресурсів	153
3.6.2.	Регенеративні міста	156
3.6.3.	Міста та стихійні лиха	157
3.6.4.	Аделаїда	158
3.6.5.	Копенгаген	159
3.7.	Клімат: деякі хороші новини і нові виклики	160
3.7.1.	Хороші новини	160
3.7.2.	Про історичний борг та підхід до «емісійного бюджету вуглецю»	162
3.7.3.	Ціна вуглецю	164
3.7.4.	Боротьба з глобальним потеплінням в умовах «післявоєнної економіки»	165
3.8.	Циркуляційна економіка вимагає нової економічної логіки	169
3.8.1.	Економіка потребує трансформації	170
3.8.2.	Суспільні вигоди переходу до циркуляційної економіки	172
3.9.	П'ятикратна ефективність ресурсів	174
3.9.1.	Транспорт	174
3.9.2.	Ресурсозберігаючі будинки	177
3.9.3.	Оптимізація споживання води в сільському господарстві	179
3.10.	Здоровий прорив	180
3.10.1.	Тридцять років назустріч інформаційним технологіям	180
3.10.2.	«Позитивний прорив»	181
3.10.3.	А зараз шокуюча пропозиція: податок на біти	183
3.11.	Реформування фінансового сектору	184
3.11.1.	Відокремлення комерційних банківських операцій від інвестиційних	186
3.11.2.	Розв'язання проблеми заборгованості	187
3.11.3.	Контроль над створенням грошей: Чиказький план	188
3.11.4.	Оподаткування торгівлі на фінансових ринках	189
3.11.5.	Посилення прозорості	189
3.11.6.	Незалежні регулятори	189
3.11.7.	Оподаткування багатих та стягнення податків	190
3.11.8.	Приборкання аудиторських фірм «великої четвірки»	191
3.12.	Реформування економічної структури	192
3.12.1.	«Економіка пончика» (Doughnut Economics)	193
3.12.2.	Реформи, що матимуть підтримку більшості	194

3.12.3. Робимо «зелений» перехід повсякчас прибутковішим ...	197
3.12.4. Економіка спільного блага.....	200
3.13. «Доброякісні» інвестиції.....	203
3.13.1. Від Волл-стріт до благодійності.....	204
3.13.2. Безперервні структурні зміни.....	205
3.13.3. Перетворюючі інвестиції.....	207
3.13.4. Ключове – стати панівною тенденцією.....	208
3.13.5. «Зелені» облігації, краудфандинг та фінансові технології.....	209
3.14. Вимірювання добробуту, а не ВВП.....	212
3.14.1. Нові розробки альтернативних показників.....	212
3.14.2. Відмінність ВВП від Індикатора справжнього прогресу (GPI).....	216
3.14.3. У напрямку до гібридного підходу.....	217
3.15. Громадянське суспільство, соціальний капітал та колективне лідерство.....	219
3.15.1. Суспільна розмова: концепція громадських зборів.....	220
3.15.2. Нарощування соціального капіталу: багатостороння співпраця.....	221
3.15.3. Приклад колективного лідерства: Загальний кодекс кавової спільноти.....	222
3.16. Глобальне управління.....	224
3.16.1. Вступ: система ООН та перспективні ідеї.....	224
3.16.2. Конкретні завдання.....	227
3.16.3. СОНАВ: режим співмешкання національних держав....	229
3.17. Заходи на національному рівні: Китай та Бутан.....	231
3.17.1. Китай та його 13-й п'ятирічний план.....	232
3.17.2. Бутан: індекс валового національного щастя.....	236
3.18. Освіта для сталого розвитку цивілізації.....	237
Список літератури.....	242
Висновок: Запрошуємо читачів приєднатися.....	247
Схвальні відгуки.....	249
Індекс.....	252